

Helse- og omsorgsdepartementet
postmottak@hod.dep.no

Høringsuttalelse til forslag til lov- og forskriftsendringer for å motvirke kroppspress – Regulering av kosmetiske inngrep, injeksjoner og behandling og tydeliggjøring av helsepersonellovens virkeområde mv.

Ref.: 21/296

Det vises til departementenes høringsnotat og -brev av 20. januar 2021.

Reform – ressursenter for menn driver hjelpetilbud for menn i vanskelige livssituasjoner, samler inn og formidler kunnskap om gutter og menn, og er en pådriver for et mannsperspektiv i likestillingspolitikken. Reform er en privat og uavhengig stiftelse som mottar grunnfinansiering fra staten. Vi vil med dette kommentere høringsnotatet med utgangspunkt i våre erfaringer med gutter og menns likestillingsutfordringer.

Generell kommentar

Reform stiller seg bak Helse- og omsorgsdepartementets forslag om en lov- og forskriftsendringer som skal bidra til å motvirke kroppspress. Kroppspress blant unge er et økende problem og fører ofte til psykisk uhelse hos mange. Det er en påvist sammenheng mellom kroppspress og psykiske plager¹. Det er derfor også fortjenstfullt at departementets høring setter samtidig kroppspress og økende etterspørsel etter kosmetiske behandlinger i sammenheng.

Manglende manns- og interseksjonelt perspektiv

Departementets høring mangler perspektiver på gutter og menns spesifikke situasjon. Høringen omhandler først og fremst kvinners utfordringer. Når gutter unntaksvis nevnes, gjøres det typisk ved å hevde at gutter i mindre grad lider under kroppspress enn det jenter gjør. Høringen er derfor mangelfull. I de følgende punktene utdypes dette.

Vi savner også en tematisering av kroppspress i andre grupper. Kroppspress rammer ulikt, og hvordan dette skjer drøftes ikke i høringen. Hvordan rammes personer med ulike funksjonsvariasjoner, skeive eller personer med ulike etnisk bakgrunn? Kroppspress rammer grupper på ulike måter avhengig av bakgrunn og miljø. En slik interseksjonell tilnærming er fraværende i høringsnotatet.

¹ Eriksen, Aaboen Sletten, Bakken & Von Soest (2017) Stress og press blant ungdom – Erfaringer, årsaker og utbredelse av psykiske helseplager

Vi trenger mer forskning på gutter

Mange unge gutter sliter i hverdagen. Gutter har større frafall fra skolen og takler depresjon dårligere². Selvmordsraten for gutter er langt høyere for gutter enn for jenter.³ I tillegg er like mange gutter som jenter utsatt for mobbing i skolen⁴, og halvparten av alle unge gutter er misfornøyde med egen kropp.⁵ Gutter og menn er også overrepresentert i statistikken over alkohol- og rusavhengighet,⁶ og dobbelt så mange menn utvikler antisosial atferd.⁷

Det henvises i høringsnotatet til rapporten «Retusjert reklame og kroppspress», der 85 % av jentene og 30 % av guttene oppgir at de opplever kroppspress. Departementet viser til at det er unge jenter som først og fremst lider under dagens økende kroppspress. Det er grunn til å stille spørsmål ved om disse tallene er representative for dagens ungdom. Flere fagmiljøer stiller seg tvilende til om kroppspress og andre psykiske utfordringer hos gutter måles riktig, og viser til at utgangspunkt er tatt i jenters situasjon⁸. Tallene som presenteres i høringen kan derfor gi et feilaktig bilde av kroppspresset gutter er utsatt for.

I undersøkelser av spiseforstyrrelser blant gutter og jenter, stilles det ofte likelydende spørsmål til alle kjønn. Ved å stille spørsmålet om man ønsker å bli tynnere, vil man ikke fange opp det kroppspresset og de eventuelle spiseforstyrrelsene gutter er utsatt for. Mens jenter ofte ønsker å gå ned i vekt og bli tynnere, ønsker gjerne guttene å få større muskler.⁹ Når forskningsspørsmålene ikke tar høyde for dette, blir datagrunnlaget forskerne sitter igjen med feilaktig.

² Derdikman-Eiron, R. et al. (2012). Gender differences in psychosocial functioning of adolescents with symptoms of anxiety and depression: Longitudinal findings from the Nord-Trøndelag health study. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 47(11)

³ Skogen et al. (2018). *Barn og unges psykiske helse: Forebyggende og helsefremmende folkehelseiltak. En kunnskapsoversikt*. Oslo: Folkehelseinstituttet. Oppdaterte tall 2010–2019 fra Dødsårsaksregisteret

⁴ Wendelborg, C. (2020): *Mobbing og arbeidsro i skolen. Analyse av Elevundersøkelsen skoleåret 2019/20*. NTNU, Rapport 2020

⁵ Eik-Nes, TT. et al. (2018): Prospective health associations of drive for muscularity in young adult males, *Int J Eat Disord* 2018 Oct;51(10):1185-1193

⁶ Kendler, KS: The structure of genetic and environmental risk factors for common psychiatric and substance use disorders in men and women. *Arch Gen Psychiatry*. 2003 Sep;60(9):929-37.

⁷ Skogen, J. & Torvik, F. (2013). *Atferdsforstyrrelser blant barn og unge i Norge. Beregnet forekomst og bruk av hjelpetiltak. (Rapport 2013:4)*. Folkehelseinstituttet.

⁸ Eriksen og Lyng (2015): *Skolers arbeid med elevenes psykososiale miljø. Gode strategier, harde nøtter og blinde flekker*. NOVA-rapport 14/15; Eriksen et al (2017): *Stress og press blant ungdom. Erfaringer, årsaker og utbredelse av psykiske helseplager*. NOVA-rapport 6/17

⁹ Eik-Nes, TT. et al. (2018): Prospective health associations of drive for muscularity in young adult males, *Int J Eat Disord* 2018 Oct;51(10):1185-1193

Forskningen på kroppspress må tilpasses gutter og unge menn langt bedre enn i dag. Gutter og jenter har ulike begrepssett for å snakke om kropp og kroppspress. Når dette ikke hensyntas, kan vi risikere at halve befolkningen blir utelatt. Vi vet også at jenter ofte har lettere for å snakke om psykisk helse og kroppspress enn det gutter har. Undersøkelser om dette er ofte basert på selvrapporing. Siden dette er en tematikk som er tabubelagt for mange gutter å snakke om¹⁰, vil dette også kunne gi utslag på resultatet.

Kroppspress på nett

Høringen legger vekt på kroppspresset unge blir utsatt for på sosiale medier, i blogger, i form av annonser og av påvirkere. Både gutter og jenter sliter under dette presset. Reform savner i denne sammenheng en særlig omtale av kroppspresset mange møter på anonyme nettfora som Reddit, 8chan og Endchan.

Noen av disse foraene samler menn som definerer seg selv som «incels». Begrepet incels (akronym, av engelsk: *involuntary celibate*, ufrivillig sølibatær) referer til et nettsamfunn av menn, som ifølge seg selv er blitt avvist fra å ha fysisk kontakt med kvinner, og som derfor ikke får sex, eller får barn. Et stadig økende antall ensomme, unge menn kategoriserer seg selv som incels.

Noe av det som kjennetegner incelsamfunnet, er et ekstremt fokus på kropp. I særlig grad gjeldet dette deler av kroppen som oftest er umulig å endre, slik som høyde og benstruktur. Tall fra Norge viser at 20 % av gutter i aldersgruppen 12 til 18 år er i risiko for utvikling av spiseforstyrrelser. Det rapporteres likevel at svært få av dem søker behandling. I stedet ser vi at stadig flere unge menn oppsøker nettsider og nettsamfunn der de kan finne fellesskap med andre i samme situasjon.

Mye tyder på at det i vår tid finnes svært spesifikke idealer knyttet til hvordan en guttekropp, og ikke minst en mannskropp, bør se ut. Mange gutter og menn opplever at idealene er uopnåelige, og vet akkurat hvor de selv ligger i det «fysiske hierarkiet». En stor avstand mellom konstruksjonen om «den ideelle mannekroppen» og ens egen kropp kan skape opplevelse av utilstrekkelighet og dårlig selvfølelse. I et helseperspektiv synes kroppspress, forvridde kroppsbilder og selvhat å være en svært viktig del av incelkulturen.

Som relativt usynlig gruppe har disse unge mennene et stort behov for tilpassede helsetjenester. Ikke minst trenger de å bli sett, slik at utfordringene de opplever å stå i faktisk anerkjennes som virkelighetskonstituerende for dem. Likevel finnes det svært lite etablert kunnskap om denne gruppen. Det er foreløpig ikke forsket konkret på menn i incelmiljøet, verken når det gjelder kvantitativ eller kvalitativ forskning, og det finnes ingen oversikt over antallet personer som inngår i dette miljøet i Norge.

¹⁰ <https://www.nrk.no/norge/xl/-vi-kan-ikke-nok-om-guttas-kroppspress-1.14070205>

Det er med andre ord behov for å kartlegge de norske forholdene, og å sette inn spesifikke tiltak mot denne gruppen gutter og menn. Dette burde ha vært reflektert i departementets høring.

Det kan i denne forbindelse nevnes at Reform for tiden gjennomfører et prosjekt om kroppspress blant gutter og menn som definerer seg selv som incels. Prosjektet har tittelen «Incels: Menn som hater seg selv?» (Stiftelsen Dam, 2021). Om departementet ønsker kunnskapsoverføring fra dette prosjektet, stiller vi oss selvsagt til rådighet for dette.

Ønske om mer forebyggende arbeid

Selv om forslagene i denne høringen berører mange punkter som kan bidra til å motvirke kroppspresset blant unge, mener vi at arbeidet bør begynne tidligere og at med andre virkemidler. Om barn og unge utsettes for høyt kroppspress i oppveksten, vil en aldersgrense på 18 år bare fungere som en utsettelse for kosmetiske inngrep.

Kroppspress og kjønnsstereotyper henger tett sammen. Jo trangere disse stereotypene er, desto sterkere vil presset bli for å passe inn i idealtypen for kjønn du tilhører. Det bør derfor nedlegges et betydelig arbeid i å motvirke disse stereotypene fra en tidlig alder. Arbeid mot kjønnsstereotyper kan også bidra til et større rom for gutter til å snakke om både kroppspress og psykisk helse. Kunnskap om kroppspress, kjønnsstereotyper og spiseforstyrrelser bør inn i utdanningsløpet, og både hjelpeapparat, lærere, foreldre og barnehageansatte bør kvalifiseres til å snakke med barn og unge om tematikken. Vi stiller oss her bak nasjonalt SRHR-nettverk, som foreslår at denne typen kunnskap bør formidles i seksualitetsundervisningen, og at denne undervisningen bør begynne tidligere og gis hyppigere enn i dag.

SRHR-nettverket påpeker også at «Samfunnet har det overordnede ansvaret for at usunne kroppsidealer får oppmerksomhet og at det blir slått ned på i omfang og i innflytelse. Vi mener det må gjøres en særskilt innsats på feltet. Vi foreslår at det utarbeides en handlingsplan mot kroppspress. På denne måten kan vi få en kartlegging av årsaker, hvordan det påvirker barn, unge og voksne i samfunnet og en samlet, tverrfaglig innsats mot kroppspress.» Reform stiller seg bak denne oppfordringen.

Andre kommentarer

Det økende utseendepresset mot barn og ungdom utgjør en store fare for psykisk uhelse i befolkningen. Reform støtter departementets forslag om å endre helsepersonelloven og pasient- og brukerrettighetsloven slik at det innføres en 18-årgrense for å få utført kosmetiske inngrep, injeksjoner eller behandling uten medisinsk eller odontologisk begrunnelse. Vi støtter i tillegg innføring av kompetansekrav for å utføre injeksjoner og inngrep.

Vi støtter også forslaget om innstramming av forskrift om markedsføring av kosmetiske inngrep mot barn og unge, slik at denne typen markedsføring ikke kan

oppfattes som rettet mot personer under 18 år. Vi er positive til at disse endringene i markedsføringsreglene også skal gjelde kosmetiske inngrep i form av kosmetiske injeksjoner ved bruk av fillers og liknende. Disse presiseringene i lovverket vil kunne være med på å motvirke kroppspress.

Oslo, 10. mars 2021

Are Saastad /s/
daglig leder

Mali Storbækken
rådgiver/saksbehandler